

הלכות הדף היומי

מסכת שבועות

תוכן עניינים

- א. שבועות שתיים שהן ארבע ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע יציאות השבת שתיים שהן ארבע מראות נגעים שנים שהן ארבעה.....1
- ב. את שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים הרי זה בעולה ויורד.....1
- ג. יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד אין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר.....3
- ד. על דבר שיש בה ידיעה ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין.....3
- ה. על שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות הודע ולא הודע עשה ולא תעשה בריתות ומיתות בית דין שעיר המשתלח מכפר אחד ישראלים ואחד כהנים ואחד כהן משוח.....4
- ו. חייב על הראש שתיים אחת מיכן ואחת מיכן.....8

דף ב.

א. שבועות שתיים שהן ארבע ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע יציאות השבת שתיים שהן ארבע מראות נגעים שנים שהן ארבעה

יבוא להלן דף ג. בעזה"ת

ב. את שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים הרי זה בעולה ויורד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת שבועות

מהששה שמצותן¹ שיקריבו קרבן עולה ויורד – כלומר קרבן שהותר להקריבו ממינים שונים בהתאם למצבו של המקריב. העשיר מביא את קרבנו מן הצאן, העני מביא שתי תורים או שני בני יונה, ומי שאין ידו משגת לשתי תורים או לשני בני יונה מביא עשירית האיפה סולת. הם הטמא שאכל קודש בשגגה, והטמא שנכנס למקדש בשגגה.

שינוי יש² בשגגת טומאת מקדש וקדשיו מה שאין כן בשאר בריתות, שכל הבריתות כיון ששגג ונודע לו בסוף שחטא אף על פי שלא היתה לו ידיעה בתחילה הרי זה חייב חטאת. אבל בטומאת מקדש וקדשיו אינו מביא קרבן עולה ויורד עד שתהיה לו ידיעה לטומאה וידיעה לקודש או למקדש בתחלה, וידיעה לטומאה וידיעה לקדש או למקדש בסוף והעלם בינתיים.

כיצד נטמא ונכנס למקדש או אכל קודש, ואחר כך נודע לו שנטמא ושהיה טמא בשעה שאכל או שנכנס, ושקודש היה זה שאכלו, או מקדש היה זה שנכנס לו, הרי זה פטור מקרבן עד שידע שנטמא ושהיה קודש ושהיה מקדש³ קודם שיכנס או קודם שיאכל.

כיצד א. נטמא וידע שנטמא וידע שזה מקדש ושהיה קודש⁴, ואחר כך נעלמה ממנו הטומאה ושכח שנטמא ונכנס למקדש ב. או אכל קודש, והוא יודע שזה מקדש ושהיה קודש, ג. או ששגג ושכח שזה מקדש ד. או שזה בשר קודש

¹ לשון הרמב"ם הלכות שגגות פרק י הלכה א ששה מצותן שיקריבו קרבן עולה ויורד ואלו הן: המצורע, והיוולדת, והנשבע שבועת העדות בין בזדון בין בשגגה, והנשבע שבועת ביטוי לשקר בשגגה, והטמא שאכל קודש בשגגה, והטמא שנכנס למקדש בשגגה. במשנה בריתות דף י: תנן ה' משום דמני מקדש וקדשיו בחדא ורבינו מני להו בתרתי ושמא י"ל דהתנא הולך על סדר התורה, דלענין עונש כרת מפורש כל אחד בפני עצמו, נאמר (ויקרא ז, כ) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה, ונכנס למקדש נאמר (במדבר יט, כ) ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא, ולהכי מני להו בתרתי כאן במשנתנו, דהא להכי נחית למנות כל הבריתות שבתורה. אבל לענין קרבן נכללו תרוייהו בקרא (ויקרא ה, ב) או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגומר, ולהכי מני להו גבי הבאת קרבן בחדא. ועוד יש לומר דלהכי מני להו בחדא, כדי להשוות הבבא במנין חמשה, דומיא דרישא דקתני חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה. באר שבע כרתות ב: ד"ה דתנן חמשה

² רמב"ם שם פרק יא הלכה א

³ עיין מעשה רקח

⁴ כי הקדש והמקדש נחשבים לשנים ויש כאן ששה בבות (א) היינו העלם טומאה לגבי קדש (ב) או לגבי מקדש (ג) העלם קדש (ד) או העלם מקדש לגבי טומאה (ה) העלם זה וזה לגבי קדש (ו) או לגבי מקדש ופשוט. הר המוריה שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת שבועות

והוא יודע שהוא טמא ונכנס או אכל, ה. או ששגג או שכח שנטמא ושכח שזה בשר קדש ו. ושוה מקדש ונכנס או אכל ואחר כך נודע לו דברים שנתעלמו ממנו, הרי זה מביא קרבן עולה ויורד בכל צד וצד משש מחלוקות אלו.

ולחלן דף ד. מבואר שמניין שדין שנגת מקדש וקדשיו כך הוא⁵, שהרי בשאר שנגות נאמר (ויקרא ד פסוק כז כח) בעשתה אחת מפיצות ה' אשר לא תעשינה ואשם או הודע אליו חטאתו אשר חטא, כיון שידע בסוף אף על פי שלא ידע בתחילה, ובטומאת מקדש וקדשיו נאמר (שם ה פסוק ג) ונעלם מפניו והוא ידע ואשם מאחר שנאמר ונעלם מפניו מכלל שהיתה שם ידיעה בתחילה ונאמר והוא ידע ואשם הא למדת שהוא צריך ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים.

ג. יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד אין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר

טומאת מקדש⁶ וקדשיו שהיה לה ידיעה בתחלה, ולא היה לה ידיעה בסוף, שעיר של יום הכפורים הנעשה בפנים ויום הכפורים תולין, עד שיודע לו ויביא קרבן עולה ויורד.

ושאין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף, שעיר הנעשה בחוץ ביום הכפורים ויום הכפורים מכפרין.

ד. על דבר שיש בה ידיעה ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין

⁵ ולהלן יבואר בעזה"ת דכת רבינו בדרשה זו
⁶ שם הלכה ט

הלכות הדף היומי

מסכת שבועות

ועל שאין בה⁷ ידיעה לא בתחילה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ראשי חודשים מכפרין, ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו פר כהן גדול של יום הכפורים מכפר, אם היה המזיד מן הכהנים⁸, ואם היה מישראל דם שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפר, שנאמר (ויקרא מז פסוק מז) וְכָפַר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטּוֹמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

דף ב:

ה. על שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות הודע ולא הודע עשה ולא תעשה כריתות ומיתות בית דין שעיר המשתלח מכפר אחד ישראלים ואחד כהנים ואחד כהן משוח

כבר התבאר במסכת יומא דף פו. ששעיר המשתלח⁹ הוא כפרה על כל ישראל ביום הכפורים ולפי שהוא כפרה על כל ישראל כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל שנאמר (שם מז פסוק כא) וְהִתְוֹדָה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות, בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה¹⁰, בין שהודע לו בין שלא הודע לו הכל מתכפר בשעיר המשתלח, והוא שעשה תשובה¹¹.

⁷ שם

⁸ תימה דמשמע דעל השוגג דכהנים שעיר הנעשה בפנים מכפר ובגמרא בסוף פ"ק דשבועות לא משמע הכי אלא דבין על השוגג בין על המזיד מכפר על הכהנים הפר ולא השעיר דאשר לעם כתיב ולא לכהנים וצ"ע.

לח"מ הר המוריה ועיין מעשה רקח

⁹ רמב"ם הלכות תשובה פרק א הלכה ב

¹⁰ ע"כ איירי בדברים שאין בהם חטאת ואשם כל"ת שאין בו כרת או עשה או בספק עבר שיש בו אשם תלוי שהרי בהם חייב להביא אחר יום הכפורים. ועיין לח"מ

¹¹ להלן דף יב: אמרינן דאליבא דרבי אפילו לא עשה תשובה שעיר המשתלח מכפר אבל אליבא דרבנן דוקא בשעשה תשובה שעיר המשתלח מכפר אבל אם לא עשה תשובה אין מכפר, וידוע דאין הלכה כרבי מחביריו ולכך כתב רבינו והוא שעשה תשובה. כס"מ שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת שבועות

אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות¹², ומה הן הקלות ומה הן החמורות, החמורות הן שחייבין עליהם מיתת בית דין או כרת, ושבועת שוא ושקר אף על פי שאין בהן כרת הרי הן מן החמורות, ושאר מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת הם הקלות.

אולם התבאר עוד שם דף פה: שחייבי חטאות¹³ ואשמות ודאים שעבר עליהן יום כפורים חייבין להביא לאחר יום הכפורים, וחייבי אשמות תלויין פטורין שנאמר (שם פסוק ל) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, כך למדו מפי השמועה שכל חטא שאין מכיר בו אלא ה' נתכפר לו.

ובזמן הזה שאין בית המקדש קיים, ואין לנו מזבח כפרה¹⁴, אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות¹⁵, אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו, שנאמר (יחזקל לג פסוק יב) ורשעת הרשע לא יקשל בזה ביום שובו מרשעו.

עצמו של יום הכפורים מכפר לשבים והמאמינים בכפרתו¹⁶, שנאמר (ויקרא שם) כי ביום הזה יכפר עליכם. אבל אינו מכפר לשאינם שבים¹⁷. או למבעט בו ומחשב בלבו מה מועיל לי יום כיפור זה.

יש עבירות שהן מתכפרים לשעתן ויש עבירות שאין מתכפרים אלא לאחר זמן.

¹² ק"ל דלהלן שם משמע דלרבנן אפילו עבר אעשה אם לא עשה תשובה אין שעיר מכפר ולרבי אפילו על החמורות מכפר בלא תשובה חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר בריתו בבשר וצ"ע. כס"מ שם. ועיין לח"מ ומעשה רקח ושאר אחרונים מה שיישבו

¹³ רמב"ם הלכות שגגות פרק ג הלכה ט

¹⁴ ואין אנו יכולים להביא עולה על עשה ומלקות על ל"ת וחטאת על השגגות וכו' ועיין שערי תשובה לרבינו יונה שער ד אות ב

¹⁵ וא"ת הא אמרו במתניתין שם בפרק יוה"כ (דף פ"ה ב) תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל ל"ת וא"כ איך קאמר דצריך תשובה ויוה"כ לל"ת כבר תירצו התוספות בשבועות פ"ק (דף י"ב ב ד"ה לא זו) דמכפרת דמתניתין אינה מחילה גמורה אלא שמקילין לו מן הדין. לחם משנה

¹⁶ רמ"א או"ח תרוז

¹⁷ כרבנן ודלא כרבי להלן דס"ל דמכפר אף לשאינם שבים. נו"כ על הרמב"ם שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת שבועות

כיצד – עבר אדם על מצות עשה שאין בה כרת ועשה תשובה אינו זו משם¹⁸ עד שמוחלין לו, ובאלו נאמר (ירמיה ג פסוק כב) שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם וגו'. וכן אם הרחרר בעבירה ומיד נתחרט¹⁹.

עבר על מצות לא תעשה שאין בה כרת ולא מיתת בית דין ועשה תשובה, תשובה תולה²⁰ ויום הכפורים מכפר²¹ ובאלו נאמר (שם) כי ביום הזה יכפר עליכם²².

עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין ויסוריין הבאין עליו גומריין לו הכפרה, ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה עד שיבואו עליו יסוריין²³, ובאלו נאמר (תהלים פט פסוק לג) ופקדתי כשפט פשעם ובנגעים עונם²⁴.

¹⁸ ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא לו, א): עולה מכפרת על מי שעבר על מצות עשה אחרי התשובה, כי אמנם נתכפר עונו בתשובה, אך העולה תוסיף על כפרתו, ויוסיף להתרצות בה את השם יתברך. שערי תשובה לרבינו יונה שער ד אות ו

¹⁹ ועתה שאין לנו קרבן בעונותינו אם חטא אדם בהרהור הלב או שעבר על מ"ע יקרא פרשת העולה אשר בתחלת ספר ויקרא ובתחלת סדר צו את אהרן כי בקריאת פרשת הקרבן יהיה לנו במקום הקרבת הקרבן כדאמרו כל העוסק בפ' עולה כאילו הקריב עולה בפ' חטאת כאלו הקריב חטאת בפ' אשם כאלו הקריב אשם. לשון ספר חרדים מצות התשובה פרק א. והוא משערי תשובה שם אות ח

²⁰ ואע"ג דאמרינן בגמ' שתשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל ל"ת וא"כ איך קאמר דצריך תשובה ויוה"כ לל"ת, כבר תירצו התוספות בשבועות פ"ק (דף י"ב: ד"ה לא זו) דמכפרת דמתניתין אינה מחילה גמורה אלא שמקילין לו מן הדין. לח"מ שם ג

²¹ וידאג לעונו ויכסוף ויחכה מתי יבא יום הכפורים לכפר עליו למען יתרצה אל השם יתברך, כי רצונו חיי הנפש והגוף וחיי כל נוצר, כמו שנאמר (תהלים ל, ו): "חיים ברצוני". ועל כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ראש השנה ט, א): כל הקובע סעודה בערב יום הכפורים כאילו נצטוו להתענות תשיעי ועשירי והתענה בהם, כי הראה שמחתו בהגיע זמן כפרתו, ותהיה לו לעדה על דאגתו לאשמתו, ויגנותיו לעונותיו. שע"ת שם. חרדים שם.

²² ע"י תנא דבי אליהו סדר אליהו זוטא פכ"ג דבר אחר יענך ה' ביום צרה, יודע היה דוד שעתיד ביהמ"ק להיות חרב והקרבנות יהיו בטלים בעונותיהן של ישראל והיה דוד מצטער על ישראל במה יהיה כפרה לעונותיהן ואמר הקדוש ברוך הוא לדוד בשעה שהצרות באות על ישראל בעונותיהן יעמדו לפני יחד באגודה אחת ויתודו על עונותיהן לפני ויאמרו לפני סליחה וכו'

²³ וקשה על רבינו למה לא הזכיר כלל מסבבת רבנן דבבולוהו עבירות סני מיתה חו"ן משלש ונראה לומר דרבינו מפרש דמאי דקאמרי רבנן מיתה ממרקתן בכל עבירות חו"ן משלש היינו דלא תכרת הנפש לעולם אלא ביסורין שבאין לה אחר כך יזכה לעוה"ב וכן מה שכתב בהני שלש דמיתה ותשובה ממרקת י"ל דלא תכרת הנפש אלא ביסורין שיבאו לה אחר המות תזכה לעוה"ב. לח"מ שם.

²⁴ יש שאלה: והלא כתוב (ויקרא טז, ל): "מכל חטאתכם לפני ה' תטהרו?" והתשובה בזה, כי מה שנאמר "לפני ה' תטהרו" מצות עשה על התשובה, שנחפש דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה' ביום הכפורים. ואף על פי שנתחייבנו על זה בכל עת – החיוב נוסף ביום הכפורים, והטהרה אשר בידינו היא התשובה ותיקון המעשים, אבל מה שכתוב (שם): "כי ביום הזה יכפר עליהם למה אתכם" שהוא אמור על הטהרה, שהשם יתברך מטהר אותנו מן העון ומכפר עלינו כפרה שלמה ביום הכפורים בלא יסורים, זה נאמר על מצות לא תעשה, אבל על כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכפורים תולים ויסורים ממרקים. שע"ת שם יז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"נ 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת שבועות

ולחגן עליו²⁵ מן היסורין ירבה צדקה שנאמר (משלי י פסוק ב, יא פסוק ד) וְצִדְקָה תְצִיל מַמָּוֹת וישתדל שיעשו אחרים וכן ישתדל במצות גמילות חסדים, לעזור את חבירו בעצתו ובהשתדלותו, וידבר על לב העני נחמות, ויעסוק במצות ביקור חולים וקבורת מתים ותנחומי אבלים, ות"ת כנגד כולם שיעמול בתורה יטרח בה, ותדד שנתו מעיניו עליה, אם היה רגיל לקרוא פרק אחד ביום יקרא שני פרקים, אם היה רגיל לקרוא פרשה אחת יקרא שתי פרשיות ויהיה זה הטורח במקום יסורין.

וכן ישים במקום יסורים צומות ותעניות והורדת דמעות ומניעת נפשו מן התענוגים, ויאנח תמיד במרירות לבו, וישים רבוי המרירות במקום היסורים, ואם תמצא את החוטא תלאה ותקרה אותו צרה ויצדיק עליו את הדין ויקבל המוסר באהבה, יהיה זה לו למגן מן היסורים הרבים הראויים לבא עליו²⁶.

וכאשר יעבור אדם²⁷ על כריתות ועל מיתות בית דין בשוגג, חייב להתודות ולבקש תחנונים על הסליחה, ולהאנח במרירות לב ולדאוג ולפחד, כי אלה מעיקרי הכפרות, ויעסוק תמיד בפרשת חטאת, ויחשב לו כאילו הקריב חטאת, רוצה לומר כי יועיל הרבה בדבר ויתכפר לו מעין כפרת חטאת.

במה דברים אמורים בשלא חילל את השם בשעה שעבר²⁸ אבל המחלל את השם אף על פי שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא עומד בתשובתו ובאו עליו יסורין אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות, אלא תשובה יום הכפורים ויסורין שלשתן תולין ומיתה²⁹ מכפרת³⁰, שנאמר (ישעיהו כב פסוק יד) וְנִגְלָה בְּאֵזְנֵי ה' צְבָאוֹת אִם יִכָּפֵר הָעֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תִּמָּתוּן וּנְגַלָה.

²⁵ שע"ת שם. הרדים שם.

²⁶ שע"ת שם.

²⁷ שע"ת שם יד.

²⁸ משמע שאם חילל השם לאחר שעבר מתכפר בלא מיתה וצ"ע.

²⁹ לפי שהמיתה ממרקת כל חטא אשר התשובה מועילה. ואם נהרג והתודה לפני מותו, מעת שנפלה עליו אימת מות יש לו כפרה, ונחשב ההורג כשופך דם נקי וחסיד. שע"ת שם כ.

³⁰ וא"ת הא לרבנן דפליגי עליה דרבי בפ"ק דשבועות (י"ג) משמע דס"ל דמיתה בלא תשובה מכפרת על כל העבירות חוץ מפורק עול ומפר ברית ומגלה פנים דצריך מיתה ותשובה וכאן משמע דבחילול השם בעינן ארבעה דברים שהם תשובה ויוה"כ ויסורין למרק ומיתה גומרת וא"כ נראה שהוא דלא כרבנן דלדידהו משמע דכל כריתות ומיתות ב"ד מיתה עם התשובה סגי אפילו חילול השם מדלא חלקו. לח"מ שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת שבועות

ותקנתו במקום חילול השם שיקדש את השם שיהיו מעשיו מתוקים וטובים³¹, ויאמרו עליו אשרי שזה ילד אשרי שזה גדל, ויאשרוהו כל רואיו ושומעיו ברוך ה' הנקדש בצדקה³². עוד תמצא לו כפרה בהגיונו תמיד בתורה ויגיעתו בה³³.

ו. חייב על הראש שתיים אחת מיכן ואחת מיכן

כבר התבאר במסכת מכות דף כ. שאין מגלחין³⁴ פאתי הראש כמו שהיו עושין עובדי כוכבים שנאמר (ויקרא יט פסוק כז) לא תקפו פאת ראשכם, וחייב על כל פאה ופאה.

המגלח³⁵ שני צדעיו אפילו בבת אחת, והתראה אחת, לוקה שתיים, אחד המגלח הפאות בלבד ומניח שיער כל הראש, ואחד המגלח כל הראש כאחד, לוקה הואיל וגילח הפאות.

אינו חייב³⁶ אלא בתער³⁷ או כל הדומה לו שמשחית את השיער מעיקרו.

³¹ ולכאורה לפי המבואר להלן מהרמב"ם גם הפורש מעבירה מפני הבורא הרי זה מקדש השם והיא תקנה על חילול, אולם יש לחלק שאם חלל השם בסתר או ברבים בעשיית עבירה להכעיס קידוש השם הוא במידה הפוכה שנמנע מעבירה כזו אך אם חילל השם בהנהגתו ולא עבר עבירה א"כ בכך שיאמרו עליו שמעשיו מתוקנים לבד מהני לכפר על מה שחילל.

³² חרדים שם ועיי"ש פרק ג שהרחיב בזה.

³³ שע"ת שם מז

³⁴ רמב"ם עבודת כוכבים פי"ב ה"א ושו"ע יו"ד קפא סעי' ב

³⁵ רמב"ם ושו"ע יו"ד שם

³⁶ שו"ע שם סעי' ג וחכמת אדם שם סעי' מז

³⁷ בחינוך מצוה רנב כתב בדעת הרמב"ם דס"ל דאין מקיף אלא בתער דזה רק לענין חיובא אבל איסורא איכא אף במספרים כעין תער אבל דעת הב"י דלפי הרמב"ם מותר לגמרי ועיין בשו"ת חיים שאל ח"ב סי נב ועיין בדרכי תשובה סי' קפא ס"ק ב הביא מס' חמרא וחיי דף מח שהביא דברי הריטב"א דאע"ג ששורת הדין מותר במספרים אפי' כעין תער "מדת חסידות שלא לעשות כן לפני הרואים" ועיי"ש שהביא מהרבה אחרונים שחלקו על הב"י וס"ל דאף לפי הרמב"ם פטור אבל אסור במספרים כעין תער

